

Distinctive features of various educational systems are integral parts of pedagogical intercultural dialogue. The unusual form of information presentation, standards of solving the tasks, individual work principles are components of intercultural communication as they represent one of the approaches towards teaching mathematics in the US primary school. The contents of the tasks, names, settings, and circumstances in the problems, as well as the illustrative introduction of everyday lifestyle of their peers who belong to a different culture comprise a structured and pedagogically valuable experience in intercultural communication that is accessible and useful in presenting innovative techniques of teaching mathematics to future primary school teachers of mathematics. Comprehension of nationally significant demands towards teacher, pupil, educational process, and its textbook support in contact with the foreign ones deepens the student's pedagogical culture, enriches their teaching techniques, and makes them ponder the ways to improve mathematical education in primary school. It will result in providing a future primary school teacher with basics for introducing elements of intercultural dialogue into the educational process and thus ensure the early children's exposure to the foundations of intercultural communication.

Key words: *intercultural dialogue, intercultural communication, techniques, primary school, textbook.*

УДК378.22:796/799:[316.454.52]

Голуб Ліна, Гогоць Василь, Воліченко Анатолій

Holub Lina, Hohots' Vasyl', Volichenko Anatolii

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК СИСТЕМА КОМУНІКАТИВНИХ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS A SYSTEM OF COMMUNICATIVE KNOWLEDGE, SKILLS AND HABITS OF A FUTURE SPECIALIST IN PHYSICAL EDUCATION

Автори статті зазначають, що потреби сучасного суспільства, його духовні й матеріальні сфери зумовили особливу актуальність проблем спілкування, окреслили принципово нові ознаки освіти, пов'язані з особливостями функціонування сучасних суспільств, інформаційних технологій, процесів глобалізації. Тому інтенсивно зростаюча роль професійного педагогічного спілкування, зумовлена низкою об'єктивних причин. Саме тому варто розглядати його в усіх аспектах, бачити у всіх взаєминах уміння досягати поставлених цілей. Для успішного вирішення питань формування комунікативних умінь важливо мати точне уявлення про специфіку комунікативної діяльності студентів, особливості їх живого мовлення, вміння слухати, переконувати, здійснювати непідготовлену комунікацію, ініціювати спілкування та вміння самопрезентувати себе. На підставі теоретичного аналізу наукової літератури узагальнено функції, комунікативні уміння, що забезпечують вирішення типових завдань професійної діяльності викладача фізичної культури.

Ключові слова: *фахівець з фізичної культури, комплекс заходів, система вузівської освіти, комунікативні знання, вміння, навички, педагогічне спілкування, студентська молодь.*

Складність сучасних соціальних процесів, загальна нестабільність нашого суспільства гостро позначаються як на духовному, так і фізичному розвитку підростаючого покоління. Це піднімає проблему професійно-педагогічної підготовки викладача, зокрема викладача фізичної культури, на новий рівень. У системі сучасної вузівської освіти ця підготовка розглядається в єдності науково-теоретичної і практичної сторін. Майбутньому викладачу фізичної культури необхідно знати структуру і специфіку професійно-педагогічної діяльності й активно

застосовувати знання на практиці. Назріла необхідність підготовки не просто педагогічних кадрів, що володіють знаннями, вміннями і навичками в галузі фізичної культури і спорту, а, в першу чергу, активної, творчої особистості, яка вміє гнучко реагувати на зміни, що забезпечує грамотний і ефективний процес педагогічного спілкування за допомогою необхідних комунікативних умінь та навичок у професійно-педагогічній діяльності [1, с. 34-46].

У структурі вищої освіти використовуються далеко не всі ресурси для вдосконалення цього процесу. Істотне значення в професійно-педагогічній підготовці майбутнього викладача має набуття студентами необхідних знань з основ теорії, методики і організації фізичного виховання і спортивного тренування, підготовка до роботи у якості громадських інструкторів, тренерів і суддів; вдосконалення спортивної майстерності студентів-спортсменів; виховання в студентів переконаності у необхідності регулярно займатися фізичною культурою і спортом [2, с. 75-85]. Така підготовка здійснюється у відповідності з державними стандартами, навчальними планами і програмами, впродовж усіх років навчання у ВНЗ та сприяє моральному вихованню особистості, розвитку творчих здібностей та потреб в освоєнні цінностей фізичної культури і спорту, і, як наслідок, придбання необхідних професійних знань і умінь, зокрема комунікативних. Різномісна рухова активність, що супроводжується позитивними емоціями, привертає інтерес студентів до спортивної та фізкультурної діяльності і створює сприятливі умови для формування комунікативних умінь. Період підготовки майбутнього викладача фізичної культури, з одного боку, характеризується вираженою лабільністю емоційного поведінки, з іншого, прагненням до самостійності і самоствердження, насамперед, засобами спілкування. Тому, за відсутності цілеспрямованого формування комунікативних умінь та навичок, цей процес приймає стихійний характер. Як наслідок, низький рівень сформованості зазначених умінь та навичок у майбутнього викладача фізичної культури відзначається конфліктністю, підвищеною агресивністю, нерозумінням проблем іншої людини, невпевненістю у собі тощо, тобто те, що часом об'єктивно породжує в людині специфіка спортивної діяльності, але абсолютно не підходить для викладача. Вивчення педагогічного досвіду показує, що викладачі фізичної культури не завжди можуть грамотно використовувати комунікативні вміння та навички для організації процесу педагогічного спілкування, приділяють на заняттях підвищену увагу вивченню і вдосконаленню рухових дій у спортивній діяльності. Причина такого становища криється у тому, що навчання майбутнього викладача фізичної культури має традиційний характер, при якому спортивна і фізкультурна діяльність розглядається тільки як мета і засіб професійної підготовки, а не як засіб формування особистості викладача [3, с. 76-92].

Теоретичну і практичну значимість у дослідженні педагогічного спілкування представляють роботи: В.С. Грехньова, А.Б. Добровича, В.А. Зимньої, Є.П. Ільїна, В.О. Кан-Каліка, С.Д. Максименка, А.В. Мудрика, І.І. Риданової та ін. Проблема формування комунікативних умінь знайшла відображення в працях таких педагогів, як І.Я. Зязюн, В.А. Кан-Калік, Н.В. Кузьміна, А.А. Леонт'єв, А.В. Мудрик та ін. Деякі аспекти спілкування у сфері фізичної культури і спорту відображені в роботах Б.Ф. Ведмеденко, А.В. Домашненко, Ю.Л. Ханіна та ін. У сукупності роботи вищезгаданих авторів, безсумнівно, мають велике значення для педагогічної науки і практики. Однак, наукових досліджень у галузі педагогічного спілкування майбутнього викладача фізичної культури недостатньо [4; 5; 7].

Саме тому, говорячи про професійне спілкування викладача фізичної культури, насамперед повинні розглядати його у всіх аспектах, бачити у всіх взаєминах уміння досягати поставлених цілей.

При визначенні чинників впливу на розвиток професійного педагогічного спілкування спиралися на теоретичні обґрунтування професіограми педагога, зроблені Ф.Н. Гоноболіним, Н.В. Кузьміною, С.О. Сисоевою [5, с. 112]. Серед основних чинників визначили такі: професійне мислення, педагогічне спостереження, увага, ува.

Важливу роль у навчально-виховному процесі відіграє педагогічне спостереження, яке становить сукупність особистісних якостей і здібностей педагога. Однією з основних особливостей суб'єкта в педагогічному спостереженні є увага. Вона, як і мислення, виникає у

проблемній ситуації, коли потрібно віднайти нове рішення. У кожній конкретній педагогічній ситуації викладач має вміння передбачати, прогнозувати можливі результати впливу на колектив, особистість кожного студента, окреслити перспективу їх розвитку. Варто створити модель педагогічного впливу на основі того “матеріалу”, з яким він має справу, а це значить навчитися педагогічній творчості, умінню відчувати особистість, розуміти її, керувати її формуванням через спілкування.

Під педагогічною спрямованістю уяви варто розуміти винахідливість, фантазію педагога під час сприймання та аналізування отриманих фактів, прийняття рішень у педагогічних ситуаціях, де педагогічне спілкування спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату, а також на оптимізацію навчальної діяльності та стосунки між викладачем і студентом. Педагогічна уява (або прогностичні здібності) – це можливість передбачення наслідків своєї діяльності, проектування особистості студента, яке пов’язане з уявленням про те, що із цього студента “вийде” в майбутньому, вміння прогнозувати розвиток тих чи інших його професійних та особистих якостей. Значний вплив на розвиток умінь педагогічного спілкування має увага як форма психічної діяльності людини, що виявляється в її спрямованості й зосередженості на певних об’єктах при одночасному абстрагуванні від інших. Здібність педагога розподіляти увагу важлива у проведенні як фронтальної роботи зі студентами, так і індивідуальної [6, с 135-152].

Мета статті – теоретично обґрунтувати комплекс організаційно-методичних заходів формування комунікативних умінь та навичок майбутніх викладачів фізичної культури.

На підставі теоретичного аналізу з’ясували, що, основою професійно-педагогічної комунікації є спільна діяльність суб’єктів комунікації (суб’єкт-суб’єктна взаємодія), опосередкована взаємообміном інформацією, в процесі якої кожен суб’єкт засвоює загальнолюдський досвід, історично сформовані суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання й способи комунікативної діяльності, а також виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формуючи себе як особистість і як суб’єкт комунікації.

Комунікативність викладача розвивається в умовах спілкування. Її розвиток значною мірою обумовлює рівень професійної майстерності фахівця, яка ґрунтується, з одного боку, на спеціальних професійних знаннях та різнобічних фахових уміннях, а з іншого – на вмінні спілкуватися індивідуально чи колективно. Для успішного вирішення питань формування комунікативних умінь важливо мати точне уявлення про специфіку комунікативної діяльності студентів, особливості їх живого мовлення, вміння слухати, переконувати, здійснювати непідготовлену комунікацію, ініціювати спілкування та вміння самопрезентувати себе. Серед основних чинників впливу на розвиток умінь педагогічного спілкування визначили такі: професійне мислення, педагогічне спостереження, увага, уява.

Встановлено, що всі компоненти діяльності викладача фізичної культури нерозривно пов’язані між собою, залежать одне від одного, роблять взаємний вплив й утворюють цілісну організацію. Низький рівень розвитку компонентів діяльності не може забезпечити ефективної педагогічної комунікації.

Комунікативні вміння та навички викладача фізичної культури полягають у: встановленні педагогічно доцільних взаємовідносин з окремими студентами, групами, студентськими колективами; створенні сприятливого мікроклімату на занятті, розташуванні до себе студентів; регулюванні внутрішньо колективного ставлення студентів під час спортивних ігор на заняттях, на спортивних тренуваннях, змаганнях, туристичних походах тощо; орієнтуванні в нових умовах, спроможності перебудувувати свою поведінку.

Комунікативність викладача розвивається в умовах спілкування. Її розвиток значною мірою обумовлює рівень професійної майстерності фахівця, яка ґрунтується, з одного боку, на спеціальних професійних знаннях та різнобічних фахових уміннях, а з іншого – на вмінні

спілкуватися індивідуально чи колективно. Для успішного вирішення питань формування комунікативних умінь важливо мати точне уявлення про специфіку комунікативної діяльності студентів, особливості їх живого мовлення, вміння слухати, переконувати, здійснювати непередбачену комунікацію, ініціювати спілкування та вміння самопрезентувати себе. Серед основних чинників впливу на розвиток умінь педагогічного спілкування визначили такі: професійне мислення, педагогічне спостереження, увага, увага.

Отже, комунікативна діяльність педагога – це процес постійного пізнання ситуації, умов комунікації, соціального оточення, себе, протилежної сторони. В іншому разі він діятиме наосліп, методом спроб і помилок. Тільки на основі комунікативних знань, оперативного дослідження, аналізу ситуації він знаходитиме адекватні засоби для забезпечення педагогічно доцільної комунікації

Погоджуємося з думкою вчених, що ефективна комунікація педагога повинна спиратися на комунікативні знання – узагальнений досвід людства в комунікативній діяльності, відображення у свідомості людей комунікативних ситуацій у їх причинно-наслідкових зв'язках і відношеннях. Вони стають професійними тоді, коли перетворюються і вибудовуються в індивідуальну модель практичного розв'язання комунікативного завдання, коли їх набуття вмотивоване індивідуально-особистісними потребами. Особливістю комунікативних знань є комплексність, що потребує від викладача вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання комунікативних задач, аналізу комунікативних ситуацій, вибору ефективних засобів комунікації. Їм притаманна індивідуальна забарвленість, оскільки комунікатор не лише озвучує здобуту інформацію, а й передає власний комунікативний досвід.

Розглядаючи процес підготовки студентів вищого навчального закладу фізкультурного профілю, з'ясували, що навчальний план передбачає оволодіння професійно важливими блоками знань, умінь, і навичок, зокрема із: психолого-педагогічних дисциплін (педагогічна майстерність, психологія, педагогіка); навичок організаційно-педагогічної, спортивної та організаційної роботи.

Фахівець фізичного виховання повинен знати і вміти застосовувати на практиці педагогічні і медичні методи контролю за процесом фізичного виховання і фізичної підготовки студентів; враховувати закономірності управлінської діяльності і формування оптимальних міжособистих стосунків.

Комунікативні та організаційні навички, якими, як правило, володіють фахівці галузі фізичної культури та спорту, дають їм змогу легко проявити себе в будь-якому виді професійної діяльності. Суттєво на результативність праці фахівця впливають і окремі особистісні якості фахівця, чи їх комбінації, рівно ж, як і атмосфера уваги або байдужості до фізичної загартованості студентів у навчальному колективі. Організаційні здібності, які, як правило, притаманні викладачам фізичної культури, роблять їх не замінимими помічниками керівництва.

Розглядаючи комунікативну складову у фаховій діяльності викладача фізичної культури, визначили, що:

- основні критерії оцінки роботи викладача фізичної культури містять організаційний і методичний рівень підготовки і проведення занять;
- посадові обов'язки викладача фізичної культури навчального закладу є такими: планування, організація і проведення (участь) різноманітних фізкультурних заходів; проведення занять з фізичної культури; здійснення в процесі фізичного виховання;
- основним фаховим спрямуванням викладача є, у вузькому розумінні, підготовка студентів-спортсменів відповідної (заданої) кваліфікації, в широкому – виховання спортсменів у процесі спортивної діяльності;
- професійна майстерність викладача фізичної культури є синтезом його постійно зростаючих професійних знань та умінь, організаційних здібностей і особистих якостей.

Перефразуючи відомого психолога О. Леонтьєва, можна схарактеризувати комунікативні здібності викладача як комплекс професійних умінь, якими він має володіти, незалежно від індивідуальних рис та виділити такі комунікативні вміння:

- сприймати й адекватно розуміти студентів за зовнішніми ознаками (мімікою, пантомімікою, мовною мімікою), визначати їхній внутрішній стан, “прочитувати психологію”;
- вміння ставити себе на місце студентів;
- співпереживати зі студентами, відчувати їхні проблеми як свої власні;
- встановлювати з ними довірливі стосунки;
- знаходити адекватні способи поводження зі студентами, тобто такі, що не суперечать вимогам моралі і найкраще відповідають індивідуальним особливостям студентів;
- встановлювати зі студентами мовний контакт;
- вміти “подавати себе” під час спілкування зі студентами, бути для них яскравою і привабливою особистістю;
- володіти своїми емоціями.

З огляду на викладене, розглядаємо комунікативні знання та вміння як один із видів професійних надбань педагога. На основі результатів аналізу психолого-педагогічних досліджень (А.С. Базилевська, С.І. Батракова, О.Ф. Бондаренко, П.В. Галахова, М.Л. Єрастов, А.С. Золотникова, В.А. Кан-Калик, А.С. Карпов, О.О. Леонтьєв та ін.), дійшли висновку, що педагогічне спілкування забезпечує система комунікативних знань та умінь, якою має оволодіти кожен педагог.

На підставі теоретичного аналізу результатів нашого дослідження констатуємо, що під ефективним професійно-педагогічним спілкуванням розуміється здатність викладача орієнтуватися у різних ситуаціях педагогічного спілкування, адекватно сприймати і розуміти особистісні риси та поведінку студентів, налагоджувати продуктивні міжособистісні стосунки з ними, створювати сприятливий емоційний мікроклімат у студентському колективі.

Отже, формування комунікативних навичок та умінь майбутнього викладача фізичної культури є складним багатогранним процесом, у ході якого повинна здійснюватися цілеспрямована педагогічна дія на всі складові його компоненти – когнітивний, емоційний і поведінковий. Володіння комунікативними навичками та умінями є основою комунікативної компетентності викладача, процесу контакту у спілкуванні, одним із видів професійних умінь педагога, які забезпечують творче самопочуття особистості в спілкуванні та творчий компонент у педагогічному спілкуванні. Комунікативні навички та вміння майбутнього викладача сприяють ефективному, раціональному, цілеспрямованому, педагогічному спілкуванню зі студентами і полягають у здатності перебудовувати спілкування у відповідності до розвитку студентів, на основі знань етики спілкування, педагогічного такту й майстерності.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної джерельної бази показав, що дослідження сутності знань, умінь і умов їх продуктивного формування можливе на основі вивчення структури особистості, де основними компонентами виступають знання, вміння, навички та здібності, що знаходяться у діалектичному взаємозв'язку.

Отже, можна говорити про доцільність впровадження комплексу організаційно-методичних заходів формування комунікативних умінь та навичок майбутніх викладачів фізичної культури, оскільки він сприяє певним змінам в комунікативній сфері особистості майбутніх фахівців, а саме: підвищенню рівня потреби в спілкуванні, розширенню сфери спілкування, задоволеності від взаємодії з іншими людьми, розвитку комунікативних навичок та умінь.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика / Н.П. Волкова. – Дніпропетровськ : Видавництво ДНУ, 2005. – 304 с.
2. Косило Е.Е. Структурний аналіз формування комунікативної компетентності у студентів вищих навчальних закладів / Е.Е. Косило // Інновації. – К., 2003. – № 3. – С. 75–85.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації: навчальний посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2010. – 528 с.

4. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навчально-методичний посібник // С. Булах, Л.В. Долинська, М-во освіти і науки України. НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К., 2002. – 114 с.
5. Савенкова Л.О. Комунікативні процеси у навчанні / Л.О. Савенкова // Елементи теорії і практики формування комунікативних умінь. – К., 1996. – 120 с.
6. Федорчук В.М. Соціально-психологічний тренінг “Розвиток комунікативної компетентності викладача”. Навчально-методичний посібник / В.М. Федорчук. – Кам’янець-Подільський: Абетка, 2003. – 240 с.
7. Gross N. Implementing organizational innovations. –New-York, 1971. – 189 s.

The article deals with the pedagogical intercourse as a system of communicative knowledge, abilities and skills of future specialists in physical education. The authors stress that modern society necessities, its spiritual and financial spheres caused the special vitality of intercourse problems and defined new education signs, related to the peculiarities of functioning of modern societies, information technologies, and processes of globalization. That's why the increasing role of professional pedagogical communication is caused by some objective factors. For this reason, we must examine all its aspects and recognize the ability to achieve the goals to be set in all interrelations.

For successful solving of the questions of forming the communicative abilities it is important to have an exact picture of specificity of students' communicative activity, peculiarities of their speech, ability to listen, to convince, to carry out unprepared communication, be intercourse initiator and develop the ability to present oneself.

On the basis of theoretical analysis of scientific literature the functions, communicative abilities providing the solving of typical tasks of professional activity of a teacher of physical education have been generalized.

Key words: *specialist in physical education, complex of measures, the system of education in higher educational establishments, communicative knowledge, abilities, skills, pedagogical intercourse, students.*

УДК 159.9.018: 159.9.072

Гроголь Олег
Hrohoh Oleh

МЕТОДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПІДРОЗДІЛИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ

METHODS AND FEATURES OF CANDIDATES SELECTION FOR SERVICE IN DEPARTMENTS OF ADMINISTRATION OF STATE GUARD OF UKRAINE

У статті проаналізовано нормативні вимоги Закону України від 04.03.1998 року № 160/98-ВР “Про державну охорону органів державної влади та посадових осіб”, відповідні накази та інструкцій щодо підбору персоналу на службу в Управління державної охорони України. Зроблено висновок про необхідність пошуку та впровадження в процес підбору новітніх психологічних методів і технологій. Проведено аналіз наукових підходів до підбору персоналу, запропоновано авторську технологію пошуку та відбору кандидатів на військову службу в Управління державної охорони України, структура якої має концептуальну, змістовно-цільову та процесуальну компоненти. Зокрема, зацікавлено увагу на психологічних та особистих характеристиках кандидатів, які дадуть змогу підібрати осіб, які відповідатимуть займаній посаді, що є запорукою боєздатності та якісного функціонування Управління державної охорони України.

Ключові слова: *психологічна система, підбір кадрів, кадровий підрозділ відбір кадрів, психологічний відбір, поглиблене вивчення, зацікавленні підрозділи, Управління державної охорони України.*

У сучасних умовах актуальність підбору кадрів стала одним із найголовніших чинників, що визначають боєздатність Управління державної охорони України, а також здатність